

Warszawa, 15 listopada 2024 r.

Tekst przemówienia Ministra Sprawiedliwości podczas Krajowego Zjazdu Radców Prawnych

Szanowny Panie Prezesie, dostojni zgromadzeni goście, szanowni przedstawiciele wspaniałego samorządu zawodowego,

przede wszystkim chciałbym podziękować za zaproszenie do udziału w Państwa zjeździe. Chciałbym również bardzo serdecznie pogratulować Panu Prezesowi Włodzimierzowi Chróścikowi wyboru. Poziom poparcia jasno potwierdza ogromne zaufanie i znaczenie, jakie Pan Prezes wnosi w budowanie pozycji samorządu radców prawnych w Polsce. Panie Prezesie, serdecznie gratuluję.

Drodzy Państwo, spotykamy się mniej więcej rok po przełomowych wyborach 15 października 2023 roku. Mniej więcej rok temu, o tej porze kształtowany był tzw. rząd dwutygodniowy. Później, 13 grudnia miałem zaszczyt objąć stanowisko ministra sprawiedliwości. Wówczas poprosiłem o współpracę panią minister Marię Ejchart, która bezpośrednio nadzoruje zawody prawnicze i ma z Państwem codzienny regularny kontakt. Jest dziś także ze mną pan mecenas Jacek Różycki, który ma misję naprawy sytuacji, jeśli chodzi o stawki urzędowe dla radców prawnych i dla adwokatów i moim zdaniem z tej misji wywiązuje się znakomicie.

Nie bez przyczyny nawiązuję do daty 15 października, później 13 grudnia 2023 roku, ponieważ to są daty, które poprzedzały 8 lat konsekwentnego naruszania zasady praworządności. Mogę z dumą powiedzieć, i jest to moja naprawdę wielka radość, że samorząd radców prawnych był zawsze po stronie konstytucji, był zawsze po stronie praw człowieka i rządów prawa, opowiadał się zawsze po stronie głębokich wartości europejskich. Przypomnijmy sobie pierwszy kongres prawników polskich, drugi kongres prawników polskich i całą serię podjętych wówczas stanowisk, rezolucji i uchwał, ale także takiego codziennego zwyczajnego reprezentowania osób pokrzywdzonych i poszkodowanych, w tym represjonowanych sędziów. Musimy o tym pamiętać, nie możemy zapominać, ponieważ to kształtuje tożsamość samorządu zawodowego, ale to także pokazuje, jakie mamy wyzwania, jeśli chodzi o przyszłość.

1 stycznia Polska obejmie prezydencję w Unii Europejskiej. Jako jeden z priorytetów prezydencji zaproponowałem i zostało to przyjęte, abyśmy zastanowili się nad tym, jaka była rola społeczeństwa obywatelskiego, adwokatów i radców prawnych, ale także społeczności akademickiej w obronie państwa prawa. Nie chodzi o to, żeby teraz jakoś nostalgicznie wspominać przeszłość, ale żeby się zastanowić co Polska ma do zaproponowania całej Europie, wszystkim państwom członkowskim Unii Europejskiej,

jeśli chodzi o tworzenie tej szczepionki, która chroniłaby przed tego typu trudnymi sytuacjami dla systemu praworządności.

W dniach 24-25 kwietnia 2025 roku, odbędzie się konferencja na szczeblu ministerialnym, pod tytułem: „Rola społeczeństwa obywatelskiego radców prawnych adwokatów oraz społeczności akademickiej w obronie państwa prawa”. Chciałbym, żebyśmy do tego czasu pokazali światu, że na szczeblu Rady Europy toczą się zaawansowane prace dotyczące przyjęcia konwencji Rady Europy o statusie prawnika. To jest bardzo ważny instrument pokazujący, że ochrona niezależności samorządów prawniczych, ochrona tajemnicy radcowskiej, gwarancje możliwości wykonywania zawodu, brak represji w stosunku do członków samorządu i osób indywidualnych jest kwintesencją systemu demokratycznego i ochrony rządów prawa. Dlatego chciałbym, by prace nad konwencją mocniej ruszyły do przodu. Wiem, że pani Maria Słazak pracuje i uczestniczy w pracach tej grupy roboczej, która konwencję przygotowuje i myślę, że połączenie energii Unii Europejskiej z energią Rady Europy może być w tym działaniach istotne.

Jeżeli chodzi o kwestię udziału i zaangażowania radców prawnych w walkę o praworządność i teraz w odbudowę praworządności, to zwracam Państwa uwagę na niedawną opinię Komisji Weneckiej dotyczącą rozdzielenia Urzędu Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego. Nie bez przyczyny pojawiły się w niej odwołania do tego, że w przyszłej Krajowej Radzie Prokuratury powinni uczestniczyć przedstawiciele zawodów prawniczych, że to właśnie przedstawiciele samorządu radców, adwokatury, (jako jedni z wielu) powinni wskazywać kandydatów na przyszłego prokuratora generalnego. Komisja Wenecka mówi: zabierzcie to uprawnienie politykom, a dajcie specjalistom, profesjonalistom i samym prokuratorom.

Postulowane jest także powołanie Rady Społecznej, która będzie reprezentacją środowisk zawodów prawniczych oraz reprezentacją społeczeństwa obywatelskiego. Komisja Wenecka wyraźnie podkreśla, że rozumie naszą sytuację i dostrzega, jak istotne jest tworzenie synergii w obrębie zawodów prawniczych. Zauważa, że ten proces, symbolizowany między innymi przez Marsz Tysiąca Tóg – moment jednoczący cztery żaboty – ma kluczowe znaczenie. Jest to nie tylko istotny element budowania współpracy w środowisku prawniczym, ale również ważny krok w umacnianiu dialogu między społeczeństwem obywatelskim a przedstawicielami zawodów prawniczych. To są kwestie, które dotyczą fundamentów naszego ustroju, naszej historii i przyszłości. Jednak rozumiem, że na co dzień najbardziej interesują Państwa sprawy konkretne, związane z działalnością Ministerstwa Sprawiedliwości.

Wiem, że często Państwo myślą: *„Niech sprawami systemowymi zajmą się Pan Prezes Chróścik, Krajowa Rada, dziekani czy eksperci, a my mamy naszą codzienną, wymagającą pracę”*. Często pytają mnie Państwo: *„Panie Ministrze, kiedy będą podwyżki stawek urzędowych?”* Pragnę przypomnieć, że pierwsza podwyżka, jak doskonale Państwo wiedzą, miała miejsce w połowie roku – nowe stawki weszły w życie 5 czerwca. Dwa rozporządzenia, które ustaliły ich wysokość, mam nadzieję, przyniosły już choć trochę odczuwalną poprawę.

Szczerze mówiąc, nie mogę przypisać sobie zasługi za te zmiany, ponieważ środki w budżecie zostały zabezpieczone jeszcze przez poprzedni rząd. Moja rola, a właściwie rola mojego zespołu, polegała na przygotowaniu odpowiednich rozporządzeń, ich podpisaniu i doprowadzeniu do tego, by weszły w życie. Istotną zmianą, którą niedawno zaproponowaliśmy dzięki ogromnemu wysiłkowi mec. Różyckiego, była szczegółowa analiza obecnych stawek. Wyróżniliśmy 11 pozycji, które – mówiąc delikatnie – nie są adekwatne do rzeczywistego nakładu pracy. Nasza propozycja zakłada ich dwukrotną podwyżkę.

Państwo doskonale znają projekt rozporządzenia ministra sprawiedliwości w tej sprawie. Rozumiem, że mogą Państwo uznać, iż to nadal niewystarczające, ale proszę pamiętać, że operujemy w ramach budżetu państwa. Robimy wszystko, aby te zmiany zaczęły obowiązywać już od przyszłego roku. Co więcej, naszym celem na przyszły rok jest rozpoczęcie prac nad gruntowną reformą systemu stawek urzędowych. Planujemy uregulować tę kwestię na poziomie ustawowym, by stworzyć trwałą, przejrzystą i sprawiedliwy system na wiele lat.

Kilka dni temu wraz z mecenasem Różyckim zastanawialiśmy się, co jeszcze można zrobić, aby już teraz zaproponować lepsze rozwiązania. W majowym i czerwcowym rozporządzeniu dotyczącym stawek urzędowych znajduje się regulacja, która pozwala sądom zasądzać wynagrodzenie aż do sześciokrotności stawki urzędowej. Jednak, jak Państwo zauważyli, praktyka znacząco odbiega od tego, co przewidują przepisy. Nie muszą mnie Państwo przekonywać, że istnieje problem. Chcemy zaproponować rozwiązanie, które uprości i ułatwi sądom podejmowanie decyzji o przyznaniu stawek adekwatnych do rzeczywistego nakładu pracy. Naszym zdaniem nie wymaga to nawet zmiany przepisów, ale raczej wprowadzenia odpowiedniej praktyki i metodyki pracy zarówno na poziomie pełnomocnika, jak i sędziego.

Wkrótce przedstawimy konkretne propozycje w tym zakresie. Pan mecenas Różycki ma bardzo ciekawy pomysł, jak można to zrealizować. Na razie nie będę wchodził w szczegóły – to jeszcze nie czas i miejsce. Jednak zapewniam, że rozwiązanie to może przynieść realne korzyści.

Kolejną istotną kwestią związaną z Państwa pracą jest od dawna postulowana reforma systemu nieodpłatnej pomocy prawnej. Doskonale zdajemy sobie sprawę z problemów, które trapią ten system, oraz jego licznych niedociągnięć. Posiadamy na ten temat szczegółowy raport Najwyższej Izby Kontroli.

Pani Minister Zuzanna Rudzińska-Bluszcz, we współpracy z Panem Profesorem Janem Winczorkiem, podjęła inicjatywę opracowania kompleksowego planu reformy. Chcemy, aby ten system został gruntownie przedyskutowany w 2025 roku, z uwzględnieniem kluczowych zmian.

Planujemy przeanalizować m.in. katalog usługodawców oraz procedurę ich wyboru, zróżnicować kanały dostępu do usług, zmienić sposób organizacji punktów pomocy oraz zasady ich finansowania. Dodatkowo zamierzamy rozważyć włączenie systemu nieodpłatnej pomocy prawnej w szerszy kontekst edukacji prawnej, co pozwoliłoby na lepsze powiązanie tych dwóch obszarów. Naszym celem jest stworzenie efektywnego i sprawiedliwego systemu. Mam nadzieję, na dobry dialog i na przygotowanie rzeczywistej

gruntownej reformy tak, żeby ten system nieodpłatnej pomocy prawnej był najwyższej jakości, żebyśmy nie marnowali środków publicznych. Wśród różnych rzeczy, które znajdują się w tym katalogu działań jest kwestia opłaty rocznej za aplikację radcowską, bo zdajemy sobie sprawę z tego, że te wysokości mogą być nieadekwatne do rzeczywistych kosztów, które Państwo ponoszą na pełne kształcenie aplikantów radcowskich. Kwestia wysokości opłat za udział w egzaminie radcowskim jest również jednym z tematów naszych rozmów. Dotykamy także bardziej praktycznych zagadnień, takich jak możliwość podejmowania uchwał przez organy samorządu w trybie zdalnym, co ma istotne znaczenie dla usprawnienia organizacji pracy.

Myślę, że jednym z tematów, który szczególnie Państwa interesuje, jest kwestia konkurencji na rynku usług prawnych. Mowa tu nie tylko o rywalizacji z adwokatami, co jest naturalnym elementem tego środowiska, ale również o konkurencji ze strony osób, które podają się za profesjonalnych pełnomocników, choć nie posiadają odpowiednich uprawnień zawodowych. Co więcej, osoby te nie ponoszą odpowiedzialności etycznej ani dyscyplinarnej za jakość świadczonych usług, co stanowi istotny problem dla rynku i klientów. Kilka tygodni temu w Ministerstwie Sprawiedliwości odbyło się obszerne seminarium poświęcone roli tzw. kancelarii odszkodowawczych. Jednym z kluczowych wniosków, co do którego panowała zgoda w trakcie tego wydarzenia, jest konieczność wprowadzenia obowiązku przekazywania świadczeń odszkodowawczych bezpośrednio poszkodowanemu, a nie firmie, z którą poszkodowany zawarł umowę. Taka zmiana mogłaby w znacznym stopniu ograniczyć działalność tego typu podmiotów, zwiększając przejrzystość i ochronę interesów osób poszkodowanych. To jest jeden z przykładów rozwiązań - będziemy myśleli nad innymi.

Szanowni Państwo, informatyzacja wymiaru sprawiedliwości to kluczowe zagadnienie, które można analizować na wiele sposobów. Jednak moim priorytetem, a jednocześnie rozwiązaniem, które możemy wprowadzić stosunkowo szybko, jest umożliwienie bezpośredniej korespondencji elektronicznej między radcami prawnymi, adwokatami a sądami. Celem tego rozwiązania jest maksymalne ograniczenie konieczności prowadzenia uciążliwej dokumentacji papierowej, co usprawni procesy i zwiększy efektywność pracy. Mamy w tym obszarze ambitne plany, jednak proszę pamiętać, że przygotowanie kompleksowych i skutecznych rozwiązań w zakresie informatyzacji wymiaru sprawiedliwości wymaga nie tylko znacznych nakładów finansowych, ale również czasu i cierpliwości. Niemniej jednak zapewniam, że nie zamierzamy spocząć na laurach. Kilka tygodni temu miałem okazję spotkać się z Panem Prezesem oraz wszystkimi dziekanami. Podczas tego spotkania omówiliśmy kilka kluczowych i konkretnych kwestii, które stanowią priorytet w naszych działaniach. Odrobiłem swoje zadanie i kilka procesów zostało już uruchomionych. Dotyczy to między innymi kwestii, w jaki sposób aplikanci radcowscy powinni być traktowani w sądach oraz jak wypracować z sądami odpowiednie ramy współpracy. Tym zagadnieniem zajmuje się mecenas Gwizdak, pełnomocnik ministra ds. otwartego wymiaru sprawiedliwości, który – z tego, co wiem – jest już w kontakcie z Państwem, aby wspólnie przygotować odpowiednie rozwiązania i uniknąć działania na ostatnią chwilę.

To, co szczególnie zwróciło moją uwagę podczas rozmowy z Państwem, to kwestia dyżurów w kontekście postępowań przyspieszonych. Rozumiem, że budzi to wiele wątpliwości – wiąże się z dużym nakładem pracy administracyjnej, znacznym wysiłkiem organizacyjnym, a ostatecznie często okazuje się niepotrzebne, ponieważ takich postępowań niemalże nie ma. Chciałbym jednak zwrócić uwagę na możliwość powiązania tego zagadnienia z innymi kwestiami, co mogłoby przynieść nie tylko lepsze rezultaty, ale również zwiększone środki finansowe na działalność. Jednym z tematów, które obecnie są przedmiotem debaty publicznej, jest propozycja nowelizacji Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego. Ta propozycja, przygotowana przez Komisję Kodyfikacyjną, została w pewnym stopniu poprawiona i zmodyfikowana przez Ministerstwo Sprawiedliwości i obecnie znajduje się na etapie konsultacji społecznych. Tam pojawia się jedna rzecz, która dotyczy Państwa bezpośrednio i wiąże się z wprowadzeniem nowej instytucji w polskim prawie, choć funkcjonującej już od kilku lat na poziomie dyrektyw unijnych. Mam na myśli instytucję adwokata lub radcy prawnego pierwszej godziny.

Chodzi o to, aby każda osoba zatrzymana miała zapewniony dostęp do radcy prawnego natychmiast po zatrzymaniu, niezależnie od swojej sytuacji finansowej czy tego, czy posiada kontakt do konkretnego radcy. System ten zakłada, że każdemu obywatelowi, bez względu na okoliczności, automatycznie przysługuje pomoc prawna już na początkowym etapie zatrzymania. Aby zrealizować ten plan, konieczne będą odpowiednie środki finansowe. Szacujemy, że wdrożenie tego systemu będzie wymagało nakładów rządu 50-60 milionów złotych rocznie. Uważamy jednak, że stworzenie tej reformy, wprowadzenie w życie unijnej dyrektywy oraz zagwarantowanie obecności pełnomocników na posterunkach, gdzie przebywają osoby zatrzymane, to krok nie tylko konieczny, ale również korzystny. Wprowadzenie takiego rozwiązania wiąże się z dodatkowymi świadczeniami finansowymi, które zapewnią odpowiednie funkcjonowanie systemu i poprawią dostęp do pomocy prawnej. Uważam, że jest to szczególnie istotne, zwłaszcza w kontekście różnorodnych sytuacji związanych z zatrzymaniami. Szanowni Państwo, nie mówimy tu jedynie o spektakularnych zatrzymaniach, które trafiają na ekrany telewizorów, ale przede wszystkim o codziennych przypadkach, których w skali roku są dziesiątki tysięcy. Każda z tych osób powinna mieć zagwarantowany dostęp do adwokata lub radcy prawnego.

Szanowni Państwo, na zakończenie chciałbym poruszyć kwestię tzw. ustawy „Kamilka”. Pojawiły się wątpliwości dotyczące obowiązku uzyskania zaświadczenia w przypadku zaangażowania się w działania związane z edukacją prawną. Przygotowaliśmy nowelizację, która jasno precyzuje, że takie zaświadczenie będzie wymagane. Jednocześnie staramy się intensywnie reformować Krajowy Rejestr Karny, wprowadzając rozwiązania informatyczne, które usprawnią jego funkcjonowanie. Doskonale zdajemy sobie sprawę, że choć może nie bezpośrednio Państwo, to Państwa klienci w ostatnich tygodniach mieli powody do frustracji z powodu wydłużonego czasu oczekiwania na zaświadczenia z Krajowego Rejestru Karnego. Dążymy do tego, aby takie sytuacje w przyszłości się nie powtarzały.

Jak Państwo widzą, zakres zagadnień, którymi się zajmujemy, jest bardzo szeroki i wymaga zaangażowania różnych komórek organizacyjnych ministerstwa. Na

zakończenie chciałbym jednak wrócić do tego, o czym wspominałem wcześniej. Szanowni Państwo, przez ostatnie osiem lat nie tylko upominali się Państwo o przestrzeganie standardów konstytucyjnych, ale także aktywnie uczestniczyli w programach edukacyjnych poświęconych tym zagadnieniom. To, co szczególnie mi imponuje, to fakt, że programy edukacji obywatelskiej i konstytucyjnej są kontynuowane. Wkrótce w szkołach pojawi się nowy przedmiot – edukacja obywatelska – o czym niedawno poinformowała Pani Minister Barbara Nowacka. Jednocześnie programy edukacyjne realizowane przez organizacje społeczne również są rozwijane, co jest dowodem na to, że budowanie świadomego społeczeństwa obywatelskiego pozostaje priorytetem. Chciałbym, aby wybrzmiało to wyraźnie: Tour de Konstytucja, reprezentowany tutaj przez Roberta Hojdę i Kingę Dagmarę Siadlak, nadal trwa i jedzie dalej. Chciałbym, aby Państwo nie tylko dalej aktywnie w nim uczestniczyli, ale również pamiętali o ogromnej odpowiedzialności, która na Państwa spoczywa. Państwa misją jest nie tylko świadczenie pomocy prawnej na najwyższym poziomie, ale także kształcenie, edukowanie i wzmacnianie zrozumienia zasad oraz instytucji prawnych w społeczeństwie.

Macie Państwo wyjątkowe uprawnienia, które wiążą się z obowiązkiem tłumaczenia zawłości systemu prawnego, wyjaśniania wartości konstytucyjnych i promowania świadomości prawnej. System prawny jest skomplikowany, a zrozumienie konstytucji często bywa trudne, ale to Państwo tę misję realizują każdego dnia – czy to poprzez udział w Tour de Konstytucja, w szkołach, w programach edukacyjnych, czy we współpracy z UODO, ministrem Mirosławem Wróblewskim, czy z panią minister, rzecznikiem małych i średnich przedsiębiorców. Mamy niezliczone możliwości, by realizować tę misję. Nie możemy o tym zapominać. Nic w życiu publicznym nie jest dane raz na zawsze. O wolność, rządy prawa i wartości demokratyczne trzeba troszczyć się każdego dnia. Każdy z nas ma swoją rolę i odpowiedzialność, które niesie ze sobą. Życzę Państwu, aby zawsze towarzyszyło Wam poczucie spełnienia w jej realizacji. Serdecznie dziękuję za zaproszenie i życzę owocnego oraz inspirującego zjazdu.